

LİSANSÜSTÜ GÖRSEL SANATLAR (RESİM-İŞ) EĞİTİMİNDE BİR NİTEL ARAŞTIRMA YÖNTEMİ UYGULAMASI

Doç. Dr. Vedat Özsoy

G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü
Resim-İş Eğitimi A.B.D. Öğretim Üyesi

ÖZET

Gazi Üniversitesinde, Resim-İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Programında “Sanat Eğitiminde Nitel Araştırma Yöntemi: Eğitsel Eleştiri” adlı ders alan öğretimi kapsamında bir araştırma dersi olarak açılmıştır.

İlk ve ortaöğretim görsel sanatlar eğitimi alanında yapılan araştırmalar son derece sınırlıdır. Sanatın doğasına uygun olarak, sanat öğretiminin niteliğini incelemeye yönelik yapılacak araştırmalar daha çok yararlar sağlayacaktır. Bir nitel araştırma yöntemi olarak ‘Eğitsel Eleştiri’ görsel sanatlar eğitimindeki sosyo-kültürel sorunları ve resim (iş) öğretiminin öğretim yöntemlerini uygulamada mesleki yeterliliğini incelemek için kullanılmaktadır. Eğitsel eleştiri metodu özellikle veri toplama, içerik analizi ve raporlaştırma gibi nitel araştırma basamakları yoluyla görsel sanatlar eğitimi alanına katkı yapmaktadır.

Bu araştırmada elde edilen bulgular bu dersi seçen ve çoğunluğu öğretmen olan yüksek lisans öğrencilerin öğrendikleri araştırma yönteminin yalnızca inceledikleri okula ve resim-iş dersine yönelik bilgiler elde etmelerini ve bunlara eleştirel bir gözle bakmalarını sağlayıp, ayrıca kendi okullarını, derslerini ve öğretim yöntemlerini karşılaştırma ve sorgulama imkânı verdiğini ifade etmişlerdir.

An Application of a Qualitative Research Method on the Program of the Graduate Study of Art Education

ABSTRACT

A research method course called “A method of Qualitative Research in Art Education: Educational Criticism was established as a field teaching subject in the Master’s Program of the Art Teacher Education at Gazi University”.

Research studies about art education in primary, secondary and higher education are very limited. It would be more useful if the research studies could reveal qualitative aspects of the art teaching process in line with the nature of art. ‘Educational Criticism’ as a qualitative research method is used to investigate the socio-cultural problems in art education and the professional qualifications of the art teachers in realizing their teaching procedures. Specifically, the stages of the qualitative research such as data collection, content analyses, comparative analyses and writing the research report contribute to the field of art education through the domain of the educational criticism method.

Findings based on this research study firstly showed that the graduate student choosing this course were mainly art teachers, secondly they did not only gained knowledge and useful experiences on schools, art lessons and looking at them in a critical manner, but also they found good opportunity to interrogate and to compare those to their own schools, their art lessons and art teaching methods.

GİRİŞ

Türkiye’de görsel sanatlar eğitiminde (resim-iş eğitimi) bilimsel araştırmaların tarihi oldukça yenidir.

Üniversitelerin bünyesinde, önceleri Sosyal Bilimler, sonraları da Eğitim Bilimleri Enstitüleri’nde resim iş öğretmenliğinde açılan yüksek lisans ve doktora programları bu alanda ihtiyaç duyulan araştırmacı yetiştirme işlevini yerine getirmeye çalışmıştır. Bu çerçevede Gazi Üniversitesi’nde lisansüstü düzeyde programlar açılarak görsel sa-

natlar eğitimine yönelik araştırmalara başlanmıştır. İlk yıllarda bu programlarda yer alan dersler uygulamalı atölye dersleri ya da sanat tarihi alanı ağırlıklı veya sanatın herhangi bir dalıyla ilgili olmuş, daha sonra 1990’lı yılların sonlarına doğru amacına uygun olarak alan öğretimine ağırlık verilmeye başlanmıştır (Özsoy, 2001/a). Bu çerçevede düzenlenen Resim-İş Öğretmenliği Yüksek Lisans programında açılan “Sanat Eğitiminde Nitel Araştırma Yöntemi: Eğitsel Eleştiri” adlı ders 3 kredilik olup, ilk ve-

ya ortaöğretim resim-iş dersinde eğitim ortamı, öğretmen, öğrenci ve müfredat kalitesine yönelik gözlem ve görüşmelerin yapıldığı, elde edilen verilerin çözümlenerek yorumlandığı "Eğitsel Eleştiri Modeli" ni öğretmeye yönelik bir araştırma dersi olarak tasarlanmıştır (Özsoy, 2001/b).

Bu dersle çoğunluğu resim (iş) öğretmeni olan yüksek lisans öğrencilerinin, görsel sanatların öğretiminde fiziki ve sosyo-ekonomik koşulların, öğretmen ve öğrenci niteliklerinin öğretme ve öğrenme sürecine, başarı ile tutuma etkisini eleştirel bir bakış açısıyla yaptıkları araştırmalarla irdelemeleri amaçlanmıştır.

Problem: Çoğunluğu resim (iş) öğretmeni olan yüksek lisans öğrencilerinin bir nitel araştırma yöntemi olan "Eğitsel Eleştiri" modelini öğrenmeleri ve bunu resim-iş eğitimi alanında yaptıkları araştırmalarda kullanmaları, onların bu araştırma dersi hakkındaki düşüncelerini ve görsel sanatları öğretme ve öğrenme yaklaşımlarını nasıl etkilemiştir?

Amaç: Bu araştırmanın genel amacı, yüksek lisans programına kayıtlı öğrencilerin, "eğitsel eleştiri" araştırma modelini öğrenmelerinin ve bu modeli gerçekleştirdikleri araştırmalarda kullanmalarının yararlı olup olmadığını, aynı zamanda çoğunluğu öğretmen olan bu öğrencilerin kendi eğitim ve öğretim yöntemlerine etkisinin nasıl olduğunu incelemektir. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki başlıca sorulara cevap aranmıştır:

1. Sanat Eğitiminde Nitel Araştırma: Eğitsel Eleştiri dersi öğretim programı nasıl düzenlenmiştir?
2. Eğitsel Eleştiri araştırma modeli nasıl yapılandırılmıştır ve hangi aşamaları içermektedir?
3. Eğitsel Eleştiri dersinde öğrenilen araştırma yöntemi okullarda nasıl uygulanmıştır?
4. Bu yöntemle gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda ne tür veriler elde edilmiştir?
5. Araştırmacıların bu modeli kullanarak elde ettikleri deneyimler nelerdir ve onların öğretme ve öğrenme yaklaşımlarını nasıl etkilemiştir?
6. Bu yöntemle yapılan araştırmalar araştırmacılara ne tür yararlar sağlamıştır?
7. Yüksek lisans öğrencilerinin bu dersle ilgili düşünceleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma Deseni: Bu araştırma bir durum çalışması (örnek olay) niteliğindedir. Durum çalışmasında temel amaç, araştırmaya konu olan analiz birimini doğal ortam içerisinde inceleyerek bütüncül bir görüş elde etmektir (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 196). Burada analiz birimini, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim Öğretmenliği Programında yer alan "Nitel Araştırma Dersi" oluşturmaktadır.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

1. **Katılımcı Gözlem:** Araştırmacı, aynı zamanda bu nitel araştırma dersini veren öğretim elemanıdır. Bundan dolayıdır ki, bu araştırmaya ilişkin olarak gerçekleştirilen gözlemler bu dersin çoğunluğu öğretmen olan yüksek lisans öğrencilerine etkisi üzerinde yoğunlaşmıştır.
2. **Doküman İncelemesi:** Nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilen bu araştırmada doküman incelemesi, araştırmaya konu olan olay, olgu ya da duruma ilişkin bilgileri kapsayan bütün yazılı belge ve diğer dokümanların çözümlenmesini kapsamıştır. Bu amaçla bu ders için hazırlanan Ders Öğretim Programı ve Yüksek Lisans Öğrenci Araştırma Süreç Dosyaları veya CD'leri incelenen dokümanları oluşturmuştur.
3. **Görüşmeler:** Nitel araştırmada görüşme "önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci" dir. Bu süreç araştırmacının amacına yönelik bilgiye ulaşmasını sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 92-93). Bu araştırmada 1999-2003 yılları arasında kayıtlı yüksek lisans öğrencileriyle açık uçlu sorulardan oluşan yapılandırılmamış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.
4. **Ders Değerlendirme Anketi:** Araştırma sırasında elde edilecek nitel verilere destek amacıyla öğrencilere 5 açık uçlu sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Burada amaç yüksek lisans öğrencilerinin bu dersin ve yaptıkları araştırmaların kendilerine sağladığı yararlarla ilişkin düşüncelerini ve eleştirilerini yazılı olarak öğrenmek olmuştur. Bu ankette aşağıdaki sorular yer almıştır:
 1. Bu derste güzel sanatlar ve tasarım eğitimi hakkındaki görüş ve davranışlarınızı değiştirebilecek neleri öğrendiniz?
 2. Bu derste en çok beğendiğiniz konu veya deneyiminiz hangisi oldu. Neden?
 3. Bu derste en az düzeyde beğendiğiniz konu ya da deneyiminiz hangisi oldu. Neden?
 4. Dersi daha iyi bir hale getirmek için sizce nelerin ilave edilmesi gerekir?
 5. Öğretim yöntemimi daha iyi ve cazip hale getirmek için neleri tavsiye edersiniz?

BULGULAR ve YORUM

Sanat Eğitiminde Nitel Araştırma: Eğitsel Eleştiri dersi öğretim programı nasıl düzenlenmiştir?

Görsel sanatlar eğitiminde yapılacak araştırmalarda bu alanın öznel nitelikler ağırlıklı bir araştırma alanı olması nedeniyle araştırma yapacak kişilere yönelik düzenlenen Eğitsel Eleştiri dersi için bir Ders Öğretim Programı düzenlenmiştir. Bu program aşağıda yer almaktadır:

Sanat Eğitiminde Nitel Araştırma: Eğitsel Eleştiri Ders Öğretim Programı

Öğretim Elemanı	: Doç. Dr. Vedat Özsoy
Dersin Kodu	: 6401321
Ders Gün ve Saatleri	: Salı, 13:30-16:20
Proje Görüşme Saatleri	: 15:30-16:00
Düzey ve Dönem	: Yüksek Lisans Programı - Güz / 2003

Dersin Tanımı: Kuramı ve uygulaması ile sanat eğitiminde öğretme ve öğrenmenin ölçülmesi; tüm oluşum ve etkenlerinin irdelenmesi ile ilgili bireysel ya da grupla araştırma yapma yöntemini içerir.

Kaynaklar: Makaleler, Bildiriler, Tezler.

Ders Plânı: (Şubat-Haziran 2003)

- I. Hafta: Tanışma, Dersin ve final projesinin tanıtımı.
- II. Hafta: Sanat (resim) eğitiminde deneysel (ampirik) araştırmalar (*Felsefi, Deneysel 'Ampirik', Müfredatla ilgili, Tarihi araştırmalar.*)
- III. Hafta: Sanat Eğitiminde Nitel Araştırma ve Türleri.

Dersin Hedef ve Amaçları

Hedef: Bu dersle lisansüstü öğrencilerinin görsel sanatlar öğretimi yöntemlerinin gerçekten kullanılabilir ve başvurulabilir olanlarını araştırmaları, net ve tanımlayıcı olarak kaleme almaları; ayrıca sanat öğretimine yönelik normları, ritüelleri, resmi kurumlaşma örneklerini, yönetim sistemlerini ve akademik programları da kapsayan okul ve sınıf değişkenleri ile ilgili hale gelmeleri ve tüm bunları eleştirel bir incelemeye tabi tutmaları hedeflenmiştir.

Amaçlar: Yüksek Lisans öğrencileri;

- Sınıf planı ve karşılıklı etkileşim tablosu yoluyla sanat sınıfının fiziki çevresini tanımlayacak ve ölçümlenebileceklerdir. Sonuçlar öğretmen, öğrenciler okul hakkındaki kalıplaşmış inançlarla ilgili bilgi verebilecektir.
- Olay fenomeni (dersi), kullanılan ders süresini hesaplayarak, hareket örneklerini alan haritasıyla tespit ederek, karşılıklı konuşmaların ve hareketlerin karmaşıklığın, öğretmen ve öğrencilerin davranışlarını not ederek kayıt edebilecekler ve çözümlenebilecekler.
- Sanat öğretmeninin konuşma kalitesini, sanat çalışmaları veya konu üzerine yaptığı konuşma süresinin oranını sınıflandırarak ayırt edebileceklerdir.
- Ünite ve işlenen konuyu tanımlayabilecekler, gerçekte öğrenilen şeylerden beklentilerle ilgili karar verebileceklerdir (yargıda bulunabileceklerdir).
- Öğrencilerin gerçekte var olan sanatsal ilgi alanla-

rını, ihtiyaçlarını, yönelimlerini ön ve son anketlerle ölçümleyebileceklerdir.

- Sanat deneyiminin görsel ve sözsözsel bir mecazı (metaforu) olarak ders atmosferini yorumlayabileceklerdir.

Bu program ilk derste öğrencilere dağıtılmakta ve 14 hafta boyunca hangi kuramsal konuların işleneceği ve araştırma uygulamalarının nasıl yapılacağı açıklanmaktadır. Bu program hep birlikte tartışılarak ve gerektiğinde değişiklikler yapılarak kesinleştirilmektedir.

Eğitsel Eleştiri araştırma modeli nasıl yapılandırılmıştır ve hangi aşamaları içermektedir?

Bu dersi seçen yüksek lisans öğrencilerine Eğitsel Eleştiri modelini içeren bir ders notu dağıtılmaktadır. Bu ders notu katılımcı gözlemci olan bu araştırmacının Eğitsel Eleştiri modelini tanıttığı bir makalesinin genişletilmiş içeriğinden oluşturulmuştur (Özsoy 2001/b).

Eğitsel Eleştiri, bir günlük okul etkinliğinin daha iyi ve tam anlamıyla anlaşılabilmesi için tanımlanması, çözümlenmesi, ve değerlendirilmesine yönelik bir araştırma işlemidir (Eisner 1991). Yöntemi geliştiren Elliot Eisner bu metodolojisini betimleyici, tematik ve çözümsel (analitik) öğelerden oluşan "Estetik Eleştiriye" dayandırmaktadır. Değerlendirmeci tutumuyla Eisner, sadece okul sorunlarının çıkış nedenlerini değil, aynı zamanda bu sorunların doğurduğu sonuçları da sorgulamaktadır. Görsel sanatlar eğitimcisinin bu görüşleri, John Dewey'nin bir çeşit "duyusal farkında oluş" sürecine ve ayrıntıların ya da niteliklerin ayrıştırması olan "algının geliştirilmesi" düşüncesine dayanmaktadır (Stokrocki 1997).

Görsel sanatlar öğretiminin niteliğinin araştırılmasına yönelik bir yöntem olarak eğitsel eleştiri, bir ders saati süresinde sanat dersinin her günkü durumu içerisinde betimlenmesi, çözümlenmesi, yorumlanması ve yargılanması sürecidir. *Betimleme* aşamasında gözlemi yapan araştırmacı okul, sınıf, öğretmen, öğrenciler ve sanat dersi ile ilgili bilgi toplamaktadır. *Çözümleme* aşamasında gözlemci eğitimle ilgili kavramları kullanarak öğretim türü veya öğrencinin sanatsal eğilimleri gibi bölümleri çözümlenmektedir. *Yorumlama* ise, bir deneyimden anlam çıkarma sürecidir ve her aşamada gerçekleştirilir. Yorumlama ders boyunca sınıf atmosferinin nasıl olduğuna ve nasıl değiştiğine ilişkin yorumları içermektedir. *Yargı* basamağı bir değer biçme işlemidir. Bir derste sınıfın güçlü ve zayıf olduğu yanların tespitine ve zayıf unsurların geliştirilmesine yönelik önerileri kapsar. Yargıda gerek öğrencilerin, gerekse öğretmenlerin görüş ve düşünceleri de yer almaktadır.

Bu model aşağıdaki araştırma sürecini ve aşamaları içermektedir:

- Katılımcıların betimlenmesi
- İlk izlenimler ve eğitim ortamının tanımlanması

- Dersin / Ünitenin tanımlanması
- Öğretimin içeriğinin çözümlenmesi
- Öğrenci profilinin çıkarılması
- Derse yönelik ölçümlenme ve değerlendirme
- Tanıtım etkinlikleri ve sanatın gerekliliğini savunma
- Karşılaştırmalı çözümlenme
- Eğitsel eleştiride değerlendirmenin yapılması ve sonucun ortaya konması.

Eğitsel Eleştiri dersinde öğrenilen araştırma yöntemi okullarda nasıl uygulanmıştır?

Yüksek lisans öğrencileri ilk üç hafta sadece Eğitsel Eleştiri dersini görmüşler, bu süre içerisinde dersin program, hedef ve amaçlarıyla kuramsal alt yapısını öğrenmişlerdir. Kendilerine nitel araştırma yöntemleri ve buna bağlı olarak geliştirilen Eğitsel Eleştiri modelinin kuramsal temelleri açıklanmıştır. Daha sonra her hafta üç ders saatlik dilimde öğrendikleri araştırma basamaklarını uygulamak üzere ilköğretim okullarına ya da liselere düzenli olarak devam etmişlerdir.

Yüksek lisans öğrencilerinin okullardaki araştırmalarını yasal zemine oturtmaları için hazırlanan Milli Eğitim Müdürlüğü, Öğretmen ve Öğrenci Velisi İzin Formlarından örnekler kendilerine verilmiş, gerçekleştirecekleri gözlem, görüşme ve doküman incelemesinin düzenli olması ve bazı kayıtların teyp, fotoğraf ve video teyp aracılığı ile yapılması gerektiği açıklanmıştır. Bunlardan başka örnek formlar da kendilerine verilerek bunları kendi araştırma ortamlarına uyarlamaları istenmiş, böylece bunların veri toplamak için yardımcı olacağı vurgulanmıştır. Bu formlar şunlardır (Özsoy 2001/b):

- Öğretmene Sorulabilecek Örnek Sorular Formu
- Öğrenci Ön Anket Formu: (Öğrencilerin Öğretmene, Görsel Sanatlara ve Ders İçeriğine Tepkileri)
- Öğrenci Son Anket Formu: Öğrencilerin Dersi Değerlendirmesi
- Üç Öğrenci Öz Değerlendirme Formu

Araştırmacı öğrenciler her hafta gittikleri okullarda yaptıkları çalışmalarda bazı güçlüklerle karşılaşmışlardır. Yüksek lisans öğrencileriyle ders süreci içerisinde her birinin araştırma yaptıkları derslere ilişkin kendi gözlemlerine ve izlenimlerine yönelik yapılan informal görüşmelerde bunu saptayan bulgular ortaya çıkmıştır. Sözelimi bir araştırmacı öğrenci; "Bu araştırma süresince bazı sıkıntılarla karşılaştık. Öncelikle bazı okullardaki resim öğretmenlerinin yapılan araştırmayı ciddi görmeyip, kendisinden istenilen yardımları isteksizce yaptığı görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin derse kayıtsız tavırları araştırmayı zorlaştırmıştır." sözleriyle bu durumu vurgulamaktadır. Ayrıca bürokratik yazışma ve işleyişin ağırlığının da araştırmayı yavaşlatan öğelerden birisi olduğu belirtilmiştir. Bir başka araştırmacı öğrencinin, "Yaşadığımız ülke prosedürler üze-

rine kurulmuş olduğundan, herhangi bir çalışmanın, özellikle bizim yaptığımız gibi bir okulda gözlem yapmayı gerektiren bir araştırmanın sadece iyi niyetle, rica ederek olmayacağını görmüş olduk" sözleri bu bulguyu ortaya koymaktadır. Tüm güçlüklerle karşılaştıkları başarıyla sonuçlandırılmış, araştırmacı öğrenciler, görsel sanatlar eğitimi alanında yararlı olacak çok değerli bulgu ve bilgilere ulaşmışlardır.

Bu yöntemle gerçekleştirilen araştırma sonucunda ne tür veriler elde edilmiştir?

Yüksek lisans öğrencileri 5-7 hafta sürelerle okulun ve resim (iş) dersliğinin fiziki koşullarına, araç-gereç durumlarına, yönetici, öğretmen ve öğrencilerin resim (iş) dersine yönelik ilgi, tutum ve davranışlarına ilişkin çeşitli gözlemler yapmışlar, yazılı ve görsel dokümanları incelemişlerdir. Yönetici, öğretmen ve öğrencilerle gerçekleştirdikleri görüşmeler yardımıyla öğrencilerin sosyo-ekonomik ve kültürel düzeylerini, resim (iş) öğretmeninin kullandığı öğretim tarz ve yöntemlerini saptamaya çalışmışlardır. Sınıfını gözlemlemeye izin aldığı resim (iş) öğretmen ve öğrencileriyle tanışıp kendilerini onlara kabul ettirdikten sonra, bir katılımcı gözlemci araştırmacı olarak, 3 ya da 4ncü haftalarda 40 dakikalık bir resim (iş) dersini teyp ya da video kamera yardımıyla kaydetmişler, daha sonra bunun dökümünü yaparak dersin içerik çözümlenmesini gerçekleştirmişlerdir.

Yüksek lisans öğrencileri 5-7 haftalık bir süre içerisinde tamamladıkları araştırmada aşağıdaki konulara ilişkin veriler toplamışlardır:

- **Kuramsal Çerçeve:** Araştırmaya temel oluşturan model hakkında bilgi derlenmiştir.
- **Katılımcılar:** Öğretmen ve öğrenciler betimlenmiştir.
- **İlk İzlenimler ve Eğitim Ortamının Tanımlanması (Sosyokültürel profil):** Sırasıyla; (1) Okulun Sosyal Durumu, (2) Okulun Fiziki Durum, (3) Görsel Sanatlar Dersliğinin Durumu: Alan Haritası (Yerleşim Plânı) ve Karşılıklı Etkileşim Tablosu (Soyogram) ve Öğretmenin Hareket Güzergâhı açıklanmıştır.
- **Dersin/Ünitenin Tanımlanması:** 5-7 Hafta boyunca gözlemlenen ders / ünite tanımlanmıştır.
- **Öğretimin İçeriğinin Çözümlenmesi:** 40 dakikalık dersin *Gözlem Kaydının Dökümü* yapılmış, *Kodlama Anahtarı* ile kodlanmış, *Süre Örneklem Tablosu* ile de öğretmenin derste; (1) Temel Bilgi Aktarımı, (2) Yönetsel, (3) Süreç İçinde İletimsel yöntemlerden hangisini daha çok kullandığı saptanmıştır. Ayrıca *Öğretmenin Derste Uyguladığı Ağırlıklı Öğretim Tarzı* olarak; (1) Otoriter (2) Sorgulayıcı. (3) Yardım Sağlayıcı (4) Tasasız öğretim tarzları açıklanmış ve öğretmenin bunları hangi

oranda uyguladığı belirlenmeye çalışılmıştır.

- **Öğrenci Profili:** Dersteki durumları iyi orta ve zayıf olarak nitelenen üç öğrenciye özel çalışma yaptırılıp, sanatsal ve eleştirel yeteneklerinin anlaşılmasına ve tanımlanmasına yönelik uygulanan anketlerle *Öğrencilerin Eleştirel Yeteneklerinin ve Sanatsal Yönelimlerinin* saptanmasına çaba sarf edilmiştir.
- **Öğretmenin Ölçüleme ve Değerlendirme Yöntemi:** Resim (iş) öğretmenlerinin öğrencilerini ve gerçekleştirdikleri çalışmaları nasıl ölçümledikleri ve değerlendirdikleri ve bunların gerekçeleri araştırılmıştır.
- **Tanıtım Etkinlikleri ve Sanatın Gerekliliğini Savunma:** Resim (iş) öğretmenin öğrencilere sanatın amaç ve işlevleriyle ilgili açıklamaları olup olmadığı; sanatın uygulama alanlarının neler olduğu konularına değinip değinmediği tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca öğrencileri yarışmalara ve sergilere teşvik etme, derse katkı yapıcı galeri, atölye, müze gezileri düzenleme, ödüller verme, özel etkinlikler koordine etme, grup çalışması olarak okul duvarlarına çalışmalar yapma; projeler için okuldan, velilerden veya özel kuruluşlardan yardımlar alma gibi dersi kolaylaştırıcı etkinlikleri araştırılmıştır.
- **Karşılaştırmalı Çözümleme:** Öğrenciler ve sonuç raporundaki bulgularla ilgili yorumuyla öğretmen araştırma boyunca *kilit bilgi vericiler* olarak kullanılmıştır. Bu tür bir araştırma, aynı zamanda öğretmenle araştırmacı arasında bir “yardımlaşmacı” çaba olmuştur. Görsel sanatlar (resim) öğretmenleri kendi öğretim yöntemlerini irdelemek üzere işbirliği oluşturmaları için teşvik edilmişlerdir. “Karşılaştırmalı Çözümleme” de öğretmenin öğretim tarzının nasıl olduğu, sınıfın düzeyine göre derisi nasıl verdiği anlatılmıştır.
- **Eğitsel Eleştiride Değerlendirme ve Sonuç:** Öğretmenin ve öğrencilerin izlenmesiyle elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Öğretmenin hangi öğretim yönteminin baskın olarak ve hangi tarzı kullandığı belirtilmiştir. Öğretmenin derslerde işlediği konuları tercih etmesinin nedeni açıklanmaya çalışılmıştır. Değerlendirme ve not verme yolu ve türlerinin belirtilmesi ve yorumlanması gerçekleştirilmiştir.

Daha sonra öğrenciler topladıkları tüm dokümanları Araştırma Süreç Dosyalarına koymuşlar; bu dokümanlardan, gözlem ve görüşme kayıtlarından elde ettikleri bulguları, yorumları, sonuç ve önerileri Araştırma Raporları yazımında kullanmışlardır.

Araştırmacıların bu modeli kullanarak elde ettikleri deneyimler nelerdir ve onların öğretme ve öğrenme yaklaşımlarını nasıl etkilemiştir?

Yüksek lisans öğrencileriyle yapılan görüşmelerden ve onlara uygulanan ankette; “Bu derste güzel sanatlar ve tasarım eğitimi hakkındaki görüş ve davranışlarınızı değiştirebilecek neleri öğrendiniz?” sorusuna verdikleri cevaplarından, yaptıkları araştırmalardan edindikleri deneyimlerin neler olduğunu anlamak mümkün olmaktadır. Ayrıca bu bilgiler öğretme ve öğrenme yaklaşımlarında onlarda meydana gelen değişiklikleri ortaya koymaktadır. Nitekim bir öğrenci; “*Meslekte ilk yılıma denk gelen bu araştırma sonucunda Milli Eğitim Bakanlığı’nın stajyer öğretmenlere sağlanması gereken ancak bir takım yetersizlikler nedeni ile sağlanamayan ‘rehber öğretmen’ bu ders bana bir anlamda sağlamış oldu. Böylece sınıfta her şeye sinirlenmek gerektiğini, bazı öğrencilerin ellerinde olmayan sebeplerle birtakım davranış bozuklukları gösterebileceklerini ve bu öğrencilere gülümseyerek onları doğruya yönlendirebileceğimi öğrendim.*” diyerek kendisinde meydana gelen değişimi ankete verdiği cevapta aktarmaktadır. Bir diğeri; “*Gözlem yaptığım öğretmen ile kendi öğretim tarzımı detaylı bir şekilde karşılaştırdım. Bunun sonucunda gözlem yaptığım öğretmenin sadece otoriter ve tasassız olduğu sonucuyla birlikte, benim almış olduğum eğitim sayesinde ne kadar üretken, imkânsızlığa rağmen yaratıcı ve öğrenciye mutlak suretle bir sanat eğitimi sağlayıcı olduğumu düşünüyorum. Ayrıca gözlem yaptığım öğretmen ile benim değerlendirme yöntemimizin arasında çok fark olduğunu görüyorum. Ben daha çok süreç içinde değerlendirirken, bilgiye yönelik değerlendirme yaparken ve öğrencideki davranış değişiklikleri gözlemlerken (öğrenciyi birebir tanımakla ilgili) gözlem yaptığım öğretmende bu gibi yaklaşımları göremedim.*” diyerek kendisiyle gözlemlediği öğretmeni karşılaştırmakta ve bundan bazı sonuçlar çıkarmaktadır.

Öğrenciler yaptıkları araştırmalar sırasında kendi eğitim ve öğretim yöntem ve yaklaşımlarını gözden geçirerek eleştirel bir bakış açısıyla inceleme imkânı elde ettiklerini kendileriyle yapılan görüşmelerde ve ankete verdikleri cevaplarda ifade etmişlerdir. Araştırmacı öğrencilerden birisi; “*Bu araştırma bana göre her şeyden önce bize kendi yanlışlarımızı göstermiştir. Gözlemlerimi rapor ederken gözlemlediğim öğretmende kendi hatalarımı da görüyordum. Belki hatalarımı bu araştırma olmasaydı hiçbir zaman göremeyecektim. Kesin doğru olarak kabul ettiğim bazı kriterlerimin bu araştırma sayesinde yanlış ya da eksik olduğunu görebildim.*” sözleriyle gözleme dayalı bu araştırma sayesinde kendi öğretme ve öğrenme yönteminin ve değerlendirme kriterlerinin bir eleştirisini yapmış olmaktadır. “*Bu araştırma sırasında bir sanat dersini gözlemlerken, neye nasıl bakmamız gerektiğini, öğrencilerle nasıl görüşmemiz gerektiğini ve onların çalışmalarını na-*

sıl çözümlenebileceğimizi öğrendik.” derken öğretmen olan öğrenci bir bakıma kendi öğretme ve öğrenme yöntemini sorgulamaya başlamış olmaktadır. “Bu derste beni en çok etkileyen çalışma, ‘öğretimin içerik çözümlemesi’ oldu. Öğretim biçimlerinin tespiti, bunların zamana göre dağılımı gerçekten daha önce hiç dikkat etmediğim bir konudur. Kendi derslerimde de uyguladığım öğretim biçimlerine dikkat etmeye, zamanı nasıl kullandığımı incelemeye başladım.” ifadesiyle bir başka araştırmacı öğretmen, bir meslektaşının 40 dakikalık dersinin dökümünü yaptığında ortaya çıkan sonuçları inceleyerek kendisinin elde ettiği kazanımları çok güzel ortaya koymaktadır. Bir başka öğretmen ise durumu şu cümlelerle ifade etmektedir: “Dersin öğretmenini incelerken ve öğrencilerin tepkilerini gözlemlerken çok şey öğrendiğimi kabul etmeliyim. Bir çocuğun resimlerini yorumlamayı ve anketlere verilen cevapların yorumları bana bu dersin öğretmenini gözlemlerken çok yardımcı oldu.”

Araştırma dersinin bir başka amacı olan derse, öğretmene, öğretme ve öğrenme sürecine eleştirel bir bakış geliştirme konusunda da önemli bulguların elde edildiği anlaşılmaktadır. Katılımcı gözlemci olarak bir araştırmacı, gözlemlendiği öğretmen hakkında şu saptamaları yapmaktadır: “Gözlemlendiğim sınıfın öğretmeni, deneyimli ancak bunu öğrencilere aktarma konusunda dar bir anlayışa sahip. Öğretmen dersi destekleyecek diğer konu ve elemanlardan yararlanmak yerine, basit birkaç örneklendirme ile dersi işlemektedir. Bu da öğrencilerin ilgisizlik nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Sınıf içi kontrolü oldukça zayıf görülmüştür. Yüksek bir ses tonuyla ders anlatıp öğrencilerin ilgisini çekmeye çalışmaktadır. Ancak etkili olmamaktadır. Ders büyük bir karmaşa içinde başlayıp, yine aynı şekilde sonlanmaktadır. Sanırım dersi büyük bir zaman kaybı olarak nitelendirmek hata olmaz.” Burada araştırmacı bir lisede işlenen resim dersini ve bu dersi yapan öğretmeni eleştirel gözle çözümlemektedir. Bu tür eleştirel çözümlenmeleri hemen her araştırmacı öğrenci çalışmalarında ortaya koymuştur. Buradan bu araştırma yönteminin araştırmacılarda eleştirel bir bakış açısı geliştirdiği sonucunu çıkarmak mümkündür.

Okulun işleyişi, öğretmen ve öğrenci davranışlarıyla ilgili bulgular elde etmeyi ve bunlardan araştırmacıların yararlanmasını sağlamak amacıyla bu dersin bu işlevleri yerine getirdiği söylenebilir. Bir araştırmacı öğrencinin; “Bu ders kapsamında yapılan bu araştırmadan öğretmenlik mesleği, öğrenci psikolojisi, okul idari işleri hakkında bilmediğim birçok şey öğrendim.” sözleri bunu doğrulamaktadır.

Bu yöntemle yapılan araştırmalar araştırmacılara ne tür yararlar sağlamıştır?

Bu araştırma yöntemini öğrenen ve çoğunluğu öğretmen olan yüksek lisans öğrencileri bu dersin kendilerine sağladığı yararları farklı açılardan ve çok çeşitli cümlelerle

ifade etmişlerdir. Bunları kendilerine yöneltilen anketteki ilk üç soruya verdikleri cevaplardan ve gerçekleştirilen görüşmelerden anlamak mümkündür. Sözelimi bir öğrencinin şu ifadeleri gerçekleştirdiği araştırmadan sağladığı yararları çok güzel özetlemektedir: “Nitel araştırma yöntemini öğrenerek kendi derslerimizi de düzeltme ve gözden geçirme olanağı bulduk. Daha başarılı dersler işlemek için en azından bir şeylerin ucundan tuttuk.” Bir başka öğrenci bu dersin yararlarını şu sözleriyle vurgulamaktadır: “Araştırmayı süreç dosyası haline getirirken her başlık altında gözlem yapılan sınıfın öğretmeniyle birlikte kendimi de yargıladım veya yargılamak zorunda kaldım. Bu araştırma benim dersime girdiğim sınıf üzerinde yapılsaydı nasıl bir sonuç çıkardı diye düşünmek zorunda kaldım.” sözleriyle bir diğer araştırmacı, Eğitsel Eleştiri araştırma yönteminin bir eğitim sürecini tanımlama, çözümleme, yorumlama ve yargılamadaki etkinliğini vurgulamaktadır.

Bir zihinsel özüllüler okulunda resim-iş öğretmenliği yapan başka bir yüksek lisans öğrencisi ise; “Özel eğitim veren okullarda Resim ve İş eğitimi dersleri, normal okullara nazaran çok daha fazla olduğundan, daha fazla bilgi aktarımı yapılmakta, öğrencilerin el becerileri daha fazla gelişmekte, daha fazla ve aynı zamanda daha kaliteli çalışmalar yapılmakta. Ayrıca hem okulun özelliklerinden, hem de fazla ders sayısından dolayı, normal okulda asla yakalanamayan sıcak ve içten öğretmen - öğrenci ilişkileri kurulmaktadır. Bunun farkına varmak, benim için gözlemler sırasında çok daha çabuk ve çarpıcı oldu.” diyerek araştırma sürecinden edindiği yararları belirtmiştir.

Güzel sanatlar fakültesi mezunu ve öğretmenlik deneyimi olmayan bir yüksek lisans öğrencisi ise görüşlerini şöyle aktarmaktadır: “Bu derste güzel sanatlar ve tasarım ile ilgili birçok bilgi edindim. Özellikle sanat eğitimcisi nasıl olmalı, eğitimci olarak sanata ve eğitime katkılarımızı doğru şekilde nasıl aktarabiliriz, kendimizi bu konuda nasıl geliştirebiliriz, eğitim sisteminde sanat derslerinin zaman açısından az, sanat derslikleri bakımından yetersiz olduğu, sanat öğretmenleri ve yetkililerin bu konuda çabası olduğunu gözlemlerim. Umarım bizler bu deneyim ve gözlemleri doğru biçimde uygulayabilir, var olan yanlışları düzeltebiliriz.” Bu görüşleriyle öğrenci resim-iş eğitiminin sorunlarıyla yüz yüze gelmiş olduğunu göstermektedir. Bir başkası ise; “Farklı bir resim öğretmeni gözlemlemek, onun tecrübe ve bilgileriyle, kendi bilgilerimizin karşılaştırılması, kendimizi mercek altına almamızı ve eksikliklerimizi görmemizi sağlamıştır. Aynı şekilde gözlemlendiğim öğretmen de benim bilgilerimden faydalanmaya çalışmıştır. Bu karşılıklı etkileşimle öğretmenler kendilerini geliştirebilir, farklı açılardan dersi değerlendirebilir.” diyerek öğretme ve öğrenme eyleminin öğretmenlerin birbirlerini karşılıklı gözlemlenmek ve incelemek yoluyla sağlanacak karşılıklı iletişimleriyle daha etkili ve yararlı olabileceği gibi çok önemli bir konuyu kavramış olduğunu göstermiştir.

“Kendimin de resim öğretmeni olmam dolayısıyla bu ders, sonunda sınıf içinde birçok davranışımın değişmesine neden oldu. Sanat eğitiminin verilmesinin kolay bir iş olmadığını bilmeme rağmen incelenen ve dikkat edilen konular sayesinde bu derslerin zorluğu dikkatimi çekmiştir.” cümleleri görsel sanatlar eğitimcisinin yılların alışkanlıklarıyla sürdürdüğü bir eğitim ve öğretim tarzını gözden geçirmesini ve bir bakıma kendi kendini eleştirmesini, birtakım yeni düşünceler ve yöntemler geliştirmesini sağlaması açısından bu araştırma dersinin ona sağladığı yararları ortaya koyan önemli bir bulgu olmuştur. Bir başka bulgu da şu cümlelerde ortaya çıkmaktadır: “Bu ders sayesinde, sanat eğitimcisi olarak empatik ilişkiler kurma imkânı sağlanmış ve güçlükler karşısında neler yapılabileceğinin çözümleri aranmıştır. Resim derslerini işlerken hep kullandığımız ama adını bilmediğimiz öğretim yöntemleri kavramlarının adları öğrenilmiştir.” Burada öğrenci derslerin kuramsal bölümünde işlenen öğretim tarzlarını araştırma uygulaması sırasında gözlemledikten sonra aslında öğretmen olarak kendisinin de bunları uyguladığını, ama bunun adının konulmadığını ve sınıflandırılmadığını söyleyerek, eğitim ve öğretim sürecine ilişkin bir bilgiye nasıl ulaştığını anlatmıştır.

“Başlangıçta çok karmaşık, biraz da zor gelen bu araştırma sonuçlara ulaşıldıkça çok zevkli ve güdüleyici hale gelmiştir. Aynı branşta olduğum bir öğretmeni gözlemlemek, verdiği sanat eğitiminin doğru ve yanlış yönlerini görmek, yorumlamak, bana da birçok şey katmıştır. Aynı hatalara düşmemek ya da doğrularından bir fikir edinmek açısından verimli olduğuna inanıyorum.” biçiminde belirtilen görüşte olduğu gibi yapılan araştırmaların, çoğunluğu öğretmen olan araştırmacılara katkısı çok olmuştur. Bu görüş ve düşünceleri bir başka öğrencinin şu cümleleri desteklemektedir: “Eğitsel eleştiri diye adlandırılan bu sürecin bizim gibi yüksek lisansa yeni başlamış öğrenciler için çok faydalı olduğuna inanıyorum. Çünkü bu süreç içerisinde, nitel gözlem yapan bir araştırmacının neye nasıl bakması gerektiğini öğrendik. Artık ister istemez her soruna bir araştırmacı gözüyle bakıyorum. Yaşanan bir problemi kişisel bir olay değil bir eğitim problemi olarak görüyorum ve buna göre çözüm arayabiliyorum artık.”

Daha önce bilimsel bir çalışma içinde olmayan, daha çok atölye ağırlıklı dersler alarak mezun olan öğrenciler böyle bir araştırma dersiyle yüz yüze geldiklerinde hep olumlu tepkiler vermişlerdir. Bu tepkilerden birisi şu sözlerle ifade edilmiştir: “... bu ders bir bütün olarak, küçük çapta da olsa (tek gözlemlenen okulla ve sınıfla sınırlandırılmış için) bilimsel bir çalışma oluşturmaktadır. Araştırma tekniklerini öğrenirken, diğer taraftan da diğer arkadaşların araştırma sonuçlarını paylaşarak, farklı uygulamaları hakkında bilgi edindim, farklı okul ve öğretmen özelliklerini de tanıdım oldum. Eğitim sistemimizde sanat eğitimine ‘verilemeyen’ değerin farkına vardım. Bunun hem ders

saati sayısı olarak, hem derslik, araç gereç ve öğretmen yetersizliği olarak, genç nesillerin üzerine yansımaları, hiç de gereken ve istenilen yönde değildir. Sanatı tanıyan ve değer veren nesillerin sanat dersine, eğitimci özelliklerini taşımayan, hatta sanat eğitimi almayan öğretmenlerin girdiği andan itibaren, öğrencilerin çoğunu sanatı anlamaktan uzaklaştırmış oluruz.”

Buraya tipik örnekler olarak alınan bu bulgular yüksek lisans öğrencilerinin bu dersten amaçlanan bilgi ve deneyimi kazandıklarını göstermektedir.

Yüksek lisans öğrencilerinin bu dersle ilgili düşünceleri nelerdir?

Yapılan görüşmelerden, derste katılımcı gözlemci olarak edinilen izlenimlerden, süreç dosyalarının incelenmesinden ve uygulanan anketten elde edilen veriler ışığında yüksek lisans öğrencilerinin “Sanat Eğitiminde Nitel Araştırma: Eğitsel Eleştiri” dersine ilişkin düşüncelerinin genel olarak bu dersin olumlu ve yararlı olduğu biçiminde gerçekleştiğini göstermiştir.

Gerek üç saatlik kuramsal bölümünde ve gerekse okullarda yaptıkları araştırma uygulaması aşamasında dersin kendilerine çok yararlı bilgi ve deneyim sunduğu bu belgelerden ve kendi ifadelerinden anlaşılmaktadır. Nitekim bir araştırmacı öğrencinin, “Bu ders beni alan araştırmasına yöneltti, alan araştırması nasıl yapılırsa öğrenmeyi sağladı. Ülkemizde sanat eğitiminin nasıl gerçekleştirildiğini görmemi sağladı ve nasıl olması gerektiği üzerinde öneriler oluşturmama, bu konu üzerinde araştırma yapıp düşünmemeye olanak sağladı.” şeklindeki sözlerinden öğrencinin dersten beklentilerine karşılık bulduğu görülmektedir. Bir başka araştırmacı öğrencinin, “İlk defa karşılaştığım böyle bir dersle ilgili olarak gerçekten gerekli olduğu ve sanat eğitimine yönelik farklı yaklaşımları araştırmamıza olanak verdiği, derslerde uygulayabileceğimiz konuları öğrettiği kanısındayım.” sözleri onun derse karşı düşüncelerinin içten ifadesi olarak kabul edilebilir.

Bir başka öğrencinin “... bu derste çok şey öğrendiğimi ve kendimde uyguladığımı, girdiğim derslerde daha dikkatli ve özverili olmaya çalışarak çok küçükte olsa bazı şeyleri düzeltmeye çalıştığımı söyleyebilirim.” cümleleri dersin hedef ve amaçlarına ulaştığını gösteren önemli bulgudur.

Araştırmacı öğrenciler derste en çok okullardaki gözlem bölümlerinden zevk aldıklarını, ancak, dersin içerik çözümlenmesi sırasında ve yorumlamalarda bazen güçlük çektiklerini ve çok yorulduklarını ifade etmişlerdir. Dersin genelde iyi tasarlandığını belirten öğrenciler bu dersin geliştirilmesine yönelik çok az öneri getirmişlerdir. Bu önerilerden birisi, “Dersin daha iyi hale getirilmesi için araştırma aşamalarının yanında sanat eğitimi yöntemleri ve üsluplarına yönelik daha ayrıntılı bilgiler verilmelidir” bir diğeri ise, “Gözlem, görüşme ve anketlerin haftalık

olarak daha detaylı işlenmesinin daha yararlı olacağını düşünüyorum. Böylece derse katılan herkesin neler öğrendiğini ifade etmesi kolaylaşacak ve neler yapabileceği konusunda bilgilenmesi daha iyi olacaktır.” sözleriyle öğrenci, okullarda gerçekleştirdikleri görüşme ve anketlere ilişkin bilgileri diğer arkadaşlarıyla paylaşmaya daha çok zaman ayrılması gerektiğini vurgulamıştır. Bir diğeri de “Derisin daha iyi hale getirilebilmesi için önceki yıllarda yapılan video kayıtları izletilebilir.” şeklinde bir öneri getirmiştir. Elbette ki bu kayıtlar araştırmacıların bir karşılaştırma yapması için önemli bir olanak sunacaktır.

Derse ilişkin diğer görüş ve düşünceler, dersin kendilerine kazandırdığı bilgi, deneyim ve davranış değişikliklerini ortaya koyucu biçimde olmuştur.

Olumsuz eleştirilerin olmadığı bu derse ilişkin olarak bir öğrencinin “Öğretim yöntemini daha iyi ve cazip hale getirmek için neleri tavsiye edersiniz?” sorusuna verdiği cevap, dersin programlanmasından uygulanmasına nitelik düzeyini gösteren ve bu derse alan tüm öğrenciler tarafından benzer şekilde ifade edilen düşüncelerin bir göstergesi olmaktadır: “Sanat eğitimiyle ilgili yöntem ve bilgileri ilk sizden öğrendiğim için kendimi şanslı hissediyorum. Size değil ama gözlemediğim sanat öğretmenine dersini ve öğretim yöntemini daha cazip hale getirebilmesi için sizin gibi bir eğitmeni önerebilirim.”

Gerçekleştirdikleri araştırmalarla bir eğitim durumunu, bir örnek olayı inceleyen araştırmacı öğrenciler “Eğitsel Eleştiri” yöntemiyle bir durum ya da örnek olayın betimlemesini, çözümlemesini, yorumlamasını ve sağlıklı bir yargıya varmayı öğrenmişlerdir. Özellikle yukarıda verilen saptama, yorum ve yargılar bu dersten beklentilerin karşılanma derecesine tanıklık etmektedirler.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Görsel sanatlar eğitimi alanında yapılacak araştırmalarda nicel ve nitel yöntemler ayrı ayrı kullanılabilir. Ancak görsel sanatlar eğitimi alanının sanatın doğasından ve öğretiminden geldiği nitel ağırlığı dolayısıyla bu alanda yapılacak araştırmalarda nitel yöntemlerin katkısı daha fazla olmaktadır. Elde edilen verilerin sanat eğitim ve öğretiminin kalitesine ve onu irdeleyerek geliştirmeye yönelik olmasını sağlamak ancak bu tür araştırmalarla mümkün olmaktadır.

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim Öğretmenliği Bilim Dalı'nda 1999 yılından buyana yüksek lisans programında gerçekleştirilen, içeriği ile uygulanışı ve sonuçları yukarıda tartışmaya açılan “Sanat Eğitiminde Nitel Araştırma Yöntemi: Eğitsel Eleştiri” dersi bu alanda araştırma yapacak kişilere gerek alana ve gerekse alan öğretimine yönelik nitel veriler elde etme imkânı sunmaktadır. Bu araştırma modelini öğrenen araştırmacılar, örgün ya da yaygın

olarak uygulanan görsel sanatlar eğitimine yönelik sorunların ve var olan durumun doğru bir biçimde betimlenmesini, çözümlenmesini, yorumlanmasını ve nesnel bir yargıya varılmasını sağlayıcı bir yöntemi kavramış olmaktadır. Bu modeli kullanarak yaptıkları alan araştırmalarından önemli kazançlar elde etmektedirler. Eğer bu araştırmacılar eğitmenler iseler, inceledikleri durumu, örnek olayı derinlemesine irdeleyerek hem o durumun ya da örnek olayın bir eğitsel eleştirisini yapmakta, hem de kendi eğitim öğretim, düşünce ve yaklaşım tarzları ile bu örnek olayın bir karşılaştırmasını yapmak imkânı elde etmektedirler.

Eğitimin diğer alanlarında olduğu gibi, görsel sanatlar eğitimi alanında da lisansüstü derslerin alan öğretimine katkı yapacak biçimde düzenlenmesi ve gerçekleştirilmesi önem taşımaktadır. Bu düzeydeki derslerin, lisans derslerinin bir tekrarı niteliğinde ya da bilimsel araştırmada temel olan nesnellikle ilgisi olmayan öznel sanat atölye dersleriyle oluşturulmaması gerekmektedir. Ayrıca araştırma yapacak kişilere özellikle eğitim kurumlarının bürokratik engel çıkarmamaları için gerekli düzenlemelerin yapılması, elde edilecek sonuçlar ve araştırma süresinin kabul edilebilir kısalıkta olması açısından önem taşımaktadır.

Ülkemizde gerçekleştirilen, etkisi ve yararı henüz tam anlaşılamayan resim (iş) eğitiminin kalitesini ve konumunu sorgulamak, doğru sonuçlar elde etmek ve yapıcı öneriler getirmek, bu alanın daha çok kabul görmesine ve desteklenmesine yardımcı olacaktır. Gerek eğitim ortamıyla, gerekse öğretmen, öğrenci, yönetici ve ilgili diğer kesimlerle görsel sanatlar eğitiminin hedefini, amaçlarını, işlevlerini, bireye ve topluma katkılarını ve uygulanışını her açıdan incelemek bu alanda yapılacak nitel araştırmalarla mümkün olabilecektir. Bu araştırmaların çoğalması ile elde edilecek bulgu ve sonuçların tezler, raporlar ve diğer yayınlar yoluyla kitlelere ve ilgililere ulaştırılması etkili ve doğru bir görsel sanatlar eğitiminin gerçekleştirilmesine zemin oluşturacaktır.

Bu çabaların artması, toplumumuzda artık hepimizin görmeyi özlediği, yapıcı, yaratıcı, yetenekli; becerili, yeti ve duyarlılığı gelişmiş; zevkli, ince ruhlu, anlayışlı, hoşgörülü, empatik tutum ve davranışlar sergileyen, özgür düşünebilen, problem çözen ve öğrendiklerini hayata geçirebilen yurttaşların, sanatçı ve eğitimcilerin yetiştirilmesinde görsel sanatlar eğitiminden beklenenleri karşılayabilecektir.

KAYNAKÇA

- Eisner, E. (1991). *Enlightened Eye: Qualitative Inquiry and the Enhancement of Educational Practice*, New York: Macmillan.
- Özsoy, V. (2001/a). "Güzel Sanatlar (Resim-İş) Eğitiminde Bilimsel Araştırmalar" **Eğitim ve Bilim**, Cilt: 26, Sayı:121, Temmuz 2001, Ankara: Türk Eğitim Derneği Yay. s. 51-58.
- Özsoy, V. (2001/b). "Sanat (Resim) Eğitiminde Bir Nitel Araştırma Yöntemi: Eğitsel Eleştiri" **Eğitim ve Bilim**, Cilt: 26, Sayı:122, Ekim 2001, Ankara: Türk Eğitim Derneği Yay. s. 41-51.
- Stokrocki, M. (1996). "An Educational Criticism Study of Teaching Suburban Ninth Graders: The Facilitator", **Ohio Art Education Association Journal**, 29 (1) s. 3-21.
- Stokrocki, M. (1997). "Qualitative Forms of Research Methods ", *Research Methods and Methodologies*, (Ed. Pierre & Zimmerman), Virginia: **National Art Education Association**. s.34.
- Yıldırım, A ve H. Şimşek (1999). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Seçkin Yayınları.